

DOI 10.25040/ntsh2018.01.11

УДК 61(09)(477.83)

**СОФІЯ ПАРФАНОВИЧ – УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР І
ПРОСВІТНИК (ДО 120-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

Олег Даниляк

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
Львів, Україна
danylyakoleh@gmail.com

Проаналізовано життєвий шлях визначної подвижниці української медицини, першої студентки-українки медичного факультету Львівського університету, активного громадського діяча та письменниці Софії Парфанович (1898-1968). Разом із Софією Окуневською вона належить до перших лікарів-жінок на західноукраїнських землях, які будили українське жіноцтво до просвіти, боротьби за рівноправність і суспільного прогресу. Закінчивши навчання у Львівському університеті у 1926 році й отримавши диплом доктора медицини, Софія Парфанович почала працювати у Загальному шпиталі у Львові, а згодом відкрила приватну лікарську практику, стала ординатором-гінекологом у «Народній лічниці». У 1929 році очолила протиалкогольну секцію Українського гігієнічного товариства, громадське протиалкогольне та протинікотинове товариство «Відродження» у Львові. Разом із чоловіком Пилипом Волчуком вели активну просвітницьку діяльність: видали близько півмільйона листівок, плакатів, журналів з лозунгами промоції здорового способу життя та викорінення шкідливих звичок серед населення. Як науковець Софія Парфанович опублікувала багато праць про діагностику та лікування емпієми плеври у дітей, про пліснявку як жіночу хворобу, лікування захворювань жіночої статевої сфери протеїнами, про гострий алкоголізм і вплив розумової відсталості на рівень злочинності серед підлітків. Крім того, світ побачили книги для гігієнічного виховання сімей, найвідоміші з них: «Гігієна жінки», «Правильне харчування», «Чоловік та жінка». У кінці 1939 року Софію Парфанович обрали директором фельдшерсько-акушерської школи у Львові. Через два роки захистила кандидатську дисертацію на тему: «Метастази злоякісних новотворів яєчників до центральної нервової системи» і стала доцентом. Наприкінці Другої світової війни емігрувала до Відня, а згодом до невеличкого австрійського містечка Тельфс. Через деякий час переїхала до Баварії для лікування чоловіка Пилипа Волчука (у 1946 році він помер). У 1949 році переїхала жити до Америки. Протягом семи років проводила нострифікацію диплома, щоб отримати дозвіл на лікарську практику. Працювала у власному приватному кабінеті у Детройті, а згодом у Державному шпиталі для розумово недорозвинених осіб в місті Ляпірі штату Мічиган. Однак через недугу – відшарування сітківки лівого ока змушена була припинити лікарську діяльність і з 1962 року повністю присвятила себе роботі на літературній ниві. У доробку Софії Парфанович понад п'ятнадцять художніх творів, збірок новел, оповідань. У грудні 1968 року Софія Парфанович померла. Поховали її на цвинтарі Монт Олівет у Детройті. Приклад життєдіяльності доктора Софії Парфанович демонструє милосердя до кожного пацієнта разом з фаховістю та професіоналізмом, творчістю й активною громадянською позицією. Просвітницька робота збагачувала духовну культуру українського народу, стала вкладом у розвиток нації.

Ключові слова: лікарі-жінки, протиалкогольне товариство, фельдшерсько-акушерська школа, гігієна жінки, Софія Парфанович.

SOFIA PARFANOVYCH – A UKRAINIAN DOCTOR AND ENLIGHTENER (DEDICATED TO THE 120TH ANNIVERSARY)

Oleg Danylyak

*Danylo Halytsky Lviv National Medical University; Lviv, Ukraine
danylyakoleh@gmail.com*

The life and work of Sofia Parfanovych (1898-1968) has been analyzed, who was one of the prominent ascetics of Ukrainian medicine, first female Ukrainian student at the medical faculty of Lviv University, active public figure and writer. Sofia Parfanovych and Sofia Okunevska are first female doctors in Western Ukraine that awakened Ukrainian women to education, struggle for gender equality and social progress. Sofia Parfanovych graduated from Lviv University in 1926 and obtained the diploma of a doctor. She started her professional career at the General hospital in Lviv, then started private medical practice and became a gynecologist at "Narodna lichnytsya" hospital. In 1929, doctor Parfanovych headed the anti-alcohol section of the Ukrainian Hygiene Society, as well as the chief of anti-alcohol and anti-nicotine society "Vidrodzhennya". She and her husband Pylyp Volchuk were leading active enlightening activities: they published about half a million postcards, posters, and magazines with slogans promoting healthy lifestyle and eradication of bad habits among the population. As a scientist, Sofia Parfanovych published a number of articles dedicated to the diagnostics and treatment of pleural empyema in children, mycosis as a female disease, protein therapy of certain female diseases, chronic alcoholism and influence of mental retardation on the level of crime among teenagers. Moreover, doctor Parfanovych published works on hygienic education of families. The most famous of them are "Female hygiene", "Proper nutrition", "Husband and wife". In late 1939, Sofia Parfanovych was elected a Director of the Paramedic and Obstetric school in Lviv. Two years later, she presented a thesis on the topic of "Metastases of malignant tumors of ovaries to the central nervous system" and became a docent at Lviv Medical University. In the end of the World War II, she emigrated to Vienna, and later – to a small Austrian town Telfs. After some time, she moved to Bavaria for the purpose of treating her husband Pykyp Volchuk (he died in 1946). In 1949, Sofia Parfanovych emigrated to the USA, where she spent seven years to affirmed her doctor's diploma in order to obtain a license for private medical practice. She worked at her own medical office in Detroit, and later – at the State Hospital for Mentally Challenged People in Lapeer, Michigan. However, due to retinal detachment of the left eye, doctor Parfanovych had to stop her medical practice. Since 1962, she fully dedicated herself to the literary work. She completed fifteen artistic works, collections of novellas, stories. In December 1968, Sofia Parfanovych died and was buried at Mount Olivet Cemetery in Detroit. The life of the doctor and enlightener Sofia Parfanovych demonstrates mercy to every patient, as well as professionalism, creativity, and active public position. All this contributed to the development of the Ukrainian culture and nation.

Key words: female doctors, anti-alcohol community, paramedic and obstetric school, woman hygiene, Sofia Parfanovych.

Служіння людині завжди є головним завданням лікарів усіх часів. У нелегкі періоди для українського народу роль лікаря як фахівця, порадника та просвітника була надзвичайно важливою. З таким завданням легко і завжди доброзичливо справлялись жінки-лікарі. Доктор Софія Окуневська (1865-1926) заклала фундамент у такій діяльності, піднявши на п'єдестал поваги значення жінки у лікувальній і консультативній медичній допомозі, як перша лікарка Галичини та Австро-Угорщини. Її наступниці, серед яких доктор Софія Парфанович, продовжили гід-

но служити рідному народові, ставши подвижниками української медицини.

Життєпис Софії Парфанович висвітлює її активну громадську діяльність, фаховість і жертовність на професійній ниві, любов до людей. Він розпочався 7 червня 1898 року у місті Львові. У сім'ї службовця-залізничника, який походив з давнього шляхетного роду Сас, народилася середуша з-поміж п'яťох дітей Софія Парфанович. До 1916 року навчалася у жіночій гімназії міста Львова (рис. 1), яку успішно закінчила [3, 27].

Рис. 1. Софія Парфанович – студентка жіночої гімназії у місті Львів, 1914 рік

У 1917 році вступила до Львівського університету на медичний факультет і стала першою студенткою-українкою цього навчального закладу. З перших місяців студентського життя почала активно долучатися до діяльності «Медичної громади» у Львові. Внаслідок воєнно-політичних подій, спричинених розгортанням Українсько-польської війни 1918-1919 років, змушена була емігрувати за кордон до Праги, де й продовжила навчання та увійшла до складу «Української академічної громади» і «Жіночого студентського товариства». Склавши іспити, вирішила повернутися до рідного міста [21, 27].

У 1926 році закінчила Львівський університет, отримавши диплом доктора медицини. Почала працювати лікарем у Загальному шпиталі у Львові. Там і проходила спеціалізацію з акушерства та гінекології [5, 6]. Восени цього ж року увійшла до складу кількох організацій: «Союзу Українок», де працювала упродовж усього подальшого життя, Українського лікарського товариства (на з'їздах якого часто виступала, виголошувала промови та доповіді) та протиалкогольного товариства «Відродження», де й зустріла свого майбутнього чоловіка Пилипа Волчука (1903-1946) [1, 3, 27].

Софія Парфанович у 1927 році відкрила свою приватну лікарську практику з дитячих внутрішніх хвороб, а після закінчення

спеціалізації також почала працювати ординатором-гінекологом на громадських засадах у «Народній лічниці» на Святоюрській горі [6, 21] (рис. 2).

Рис. 2. Комплекс будинків «Народної лічниці» (передній план), який сьогодні має назву «Шпиталь імені митрополита Андрея Шептицького», розташований на вулиці Є.Озаркевича, 4 (сучасний вигляд будівлі, 2018 рік)

У 1929 році стала однією з засновників Українського гігієнічного товариства, де очолила протиалкогольну секцію. У цьому ж році очолила протиалкогольне та протинікотинове товариство «Відродження», а також редактором часопису «Відродження», почала видавати друковані праці в «Лікарському віснику» [4].

Перша праця «Патологія і терапія діточого пійотораксу» (рис. 3) написана на підставі оглядів хворих хірургічного відділу шпиталю святої Софії у Львові. Авторка зазначила, що етіологічними агентами цієї нозології, яка дуже часто ускладнює перебіг бронхопневмонії у дітей, особливо раннього віку (розвивається зазвичай синпневмонічно, як зазначала Софія Парфанович, відповідно до вікових анатомо-фізіологічних умов), бувають пневмококи, стрептококи та стафілококи; а з прогресуванням процесу до запалення залучаються перикард, очеревина, мозкові оболонки і сам мозок, що неминуче призводить до сепсису та смерті. Дослідниця порівняла рівень летальності від піотораксу у дітей різних вікових груп: 80% у дітей віком до одного року, до 60% у дітей віком від двох до п'яти років, близько 20% у дітей віком шість – п'ятнадцять років. Описано підходи до лікування піотораксу, їхня ефективність і доцільність [11].

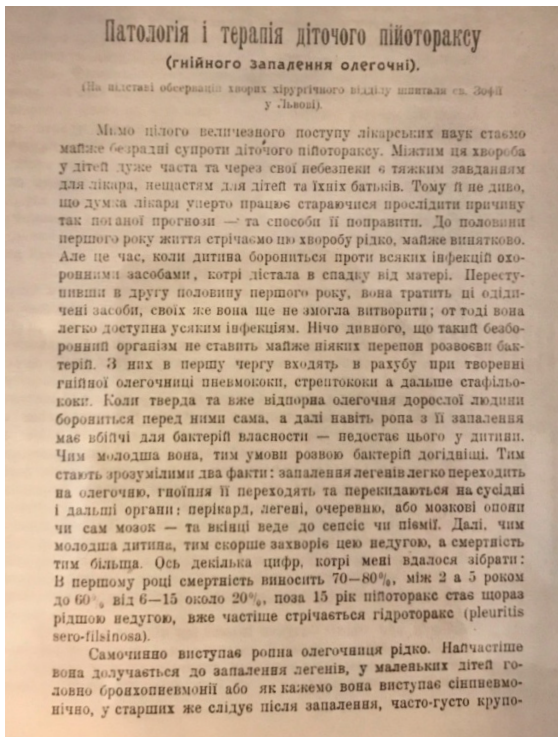

Рис. 3. Доктор Софія Парфанович «Патологія і терапія діточого піпотораксу» (Львів, «Лікарський вісник», 1929 рік)

У 1930 році вийшло у світ перше видання друкованої праці «Чоловік та жінка» про статеве життя та захворювання, які передаються статевим шляхом [17]. Це була перша ластівка Софії Парфанович серед науково-популярної літератури на медико-гігієнічні теми. Через рік вона вийшла заміж за овдовілого банківського службовця Пилипа Волчука, який активно долучався до просвітницької діяльності громадського товариства «Відродження». Учасники товариства пропагували здоровий спосіб життя, викорінювали шкідливі звички, провадили гігієнічне виховання населення. Цей період досить успішний, оскільки одна за одною виходять у світ змістовні розвідки: «Шкідливий вплив алкоголю на здоровля дитини», «Алкоголь і туберкульоза», «Тютюн і народна господарка», «Уміркованість чи цілковита стриманість» [24, 27]. Понад п'ятсот тисяч примірників протиалкогольної та протитютюнової літератури видано зусиллями членів товариства «Відродження» під керівництвом доктора Софії Парфанович, серед яких: листівки (рис. 4), журнали, календарі, статті у часописах. На одному з лозунгів спільноти зазначено, що не потрібно ні пити, ні курити, бо це руйнує здоров'я,

Рис. 4. Просвітницька листівка протиалкогольного товариства «Відродження» (1935), фото з меморіальної виставки до 120-річчя від дня народження Софії Парфанович у Музеї історії медицини Галичини імені Мар'яна Панчишина

підриває моральні сили, нищить волю, перетворює людину на об'єкт економічного та політичного зиску. Цей рух був успішним для усіх. Корчми майже позникали з українських сіл Галичини у довоєнний час. Замість них розбудувалась кооперація [21, 25].

Заразом Софія Парфанович опублікувала низку наукових статей з гінекології та акушерства: «Endometriosis portionis vaginalis uteri», що містила клінічні випадки цього захворювання [9], «Пліснявка як жіноча хвороба», унікальна за своїм контентом, адже описує захворювання на реальних прикладах, про що в науково-медичних джерелах було обмаль інформації [12]. У праці «Протеїнотерапія деяких жіночих захворювань» законстатовано свідчення ефективності застосування йохінольказеїну при хронічній патології жіночої статеві сфери на противагу пропідону, який широко застосовували до того, і це супроводжувалося значними побічними ефектами [13]. Праця «Задержання ложиська після пологів» присвячена вивченню патогенезу кровотечі під час пологів і в післяпологовому періоді [16]. Стаття «Trichomonas kolpitis» містить опис причин і механізмів розвитку кольпіту. Авторка описала помилки, які часто допускали лікарі під час лікування цієї нозології [14]. Така публікація стала важливим рушієм удосконалення роботи медичних працівників з проведенням аналізу і визнанням лікарських помилок.

Тогочасна влада у 1936 році усунула Софію Парфанович та її соратників від керівництва товариством «Відродження», звинувативши їх у «войовничому націоналізмі». Невдовзі цей рух занепав. Незважаючи на утиски, Софія Парфанович продовжувала писати популярні книги на гігієнічну тематику [21, 25]. У 1936 році вийшла друком праця «Правильне харчування» про принципи гігієнічного харчування з основами дієтології [20].

Цікаво, що, крім своєї фахової, громадської, абстинентської та публіцистичної діяльності, доктор Софія Парфанович займалася літературною працею. Письменницький хист успадкувала від батька. Під час масових утисків українського народу, арештів багатьох громадських активістів Софія Парфанович під псевдонімом «Наталя Сас» у 1937 році опублікувала свою першу збірку новел, оповідань і нарисів «Ціна життя», де описала особливості життєдіяльності хворих на різні недуги в шпи-

талі та повсякденному житті, переживання й останню надію тих, хто приречений на смерть, і тих, хто втрачає близьку людину або власну дитину. Збірка «Ціна життя» стала неповторною не лише для пересічних читачів, а й для лікарів, українських патріотів і літературознавців [24].

У 1939 році побачила світ книга «Гігієна жінки» (рис. 5) – плід щоденної довголітньої праці авторки з жінками в клініці, квітесенція досвіду, який так був потрібний жінкам, щоб вміти запобігти виникненню захворювань жіночої статеві сфери, виявляти й усувати чинники ризику, забезпечити здоров'я та довголіття. Книга складалась з таких розділів: будова людського тіла, загальна гігієна жінки, властива гігієна жінки, жіночі хвороби, поліжництво, догляд немовлят. У передмові доктор Мар'ян Панчишин писав: «Ця книга стане порадицею українських жінок, їхньою приятелькою й невідступною товаришкою їхнього життя, чи то в здоров'ю, чи в хворобі. Кожна мати повинна її дати дочці, як найкращий дарунок, коли виправляє її в дорогу життя, заміж. Багатий зміст, умілий підхід до прерізних життєвих питань, поважна обробка матеріалу й прегарне зовнішнє оформлення можуть сміло покласти її поруч з найкращими, закордонними виданнями» [18].

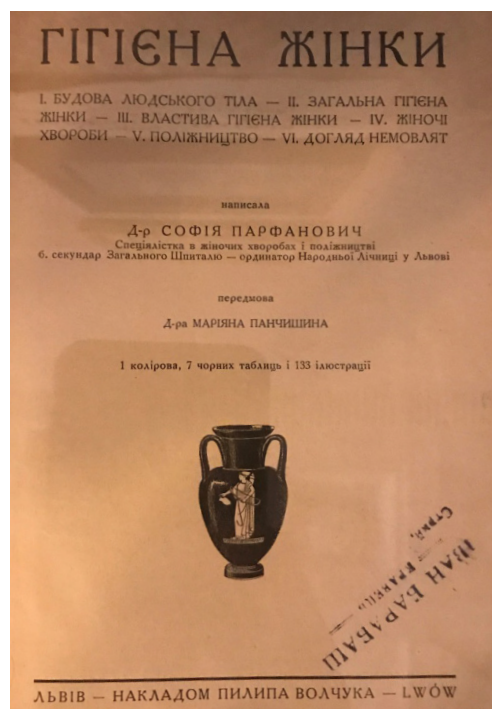

Рис. 5. Обкладинка книги «Гігієна жінки» доктора Софії Парфанович (Львів, видавництво Пилипа Волчука, 1939 рік)

Талант Софії Парфанович не можна було не помітити, тому у жовтні 1939 року її як літератора запросили на зустріч письменників Львова у залі музею Наукового товариства імені Тараса Шевченка, де й прийняли до складу літературного клубу Львова у секцію прози разом з Іриною Вільде та Степаном Тудором [21, 27].

Під час першої більшовицької окупації Західної України діяльність усіх українських товариств була заборонена. Припинили свою діяльність Українське лікарське товариство, «Відродження», «Союз українок», «Українське гігієнічне товариство» та ін. Доктор Софія Парфанович змушена була припинити свою приватну лікарську практику та роботу у «Народній лічниці» [2, 21].

У грудні 1939 року на базі медичного факультету Львівського університету створено медичний інститут і фельдшерсько-акушерську школу при медичних клініках. Софія Парфанович стала асистентом гінекологічної й акушерської клініки Львівського медичного інституту. Також її призначили директором фельдшерсько-акушерської та медсестринської шкіл, де фельдшери та акушерки навчались упродовж трьох років, а медичні сестри протягом двох років [3, 4, 27].

На початку 1940 року Софію Парфанович відрядили на два тижні до Києва в Наркомат здоров'я для ознайомлення з організацією навчального процесу у столичних школах для медсестер, акушерок і фельдшерів. На зустрічі з Наркомом здоров'я УРСР І.І.Овсієнком подарувала йому свою книгу «Гігієна жінки». Псевдорозвиток української освіти та мистецтва, що характеризувався зросійщенням політики, діловодства та взаємин між чиновниками, побутовим примітивізмом, русифікацією медичних шкіл, насміханням з українських традицій, фальшем і підміною понять, був гіркою реальністю для України того часу, яка розвіяла віру українських патріотів, у тім числі й Софії Парфанович, в імплементацію добрих намірів та ідей на благо рідного народу, принаймні під час більшовицької окупації. Доказом цього стала її зустріч з Павлом Тичиною, з яким (як корифеєм української літератури) дуже хотіла познайомитися. Павло Григорович, слухаючи привітання та схвильовані враження доктора Софії Парфанович про Київ, де так чітко був помітний істинний політичний век-

тор країни, взяв з полиці том Леніна і сказав: «От що вам, Софіє Миколаївно, треба читати. Це чудові речі, це сама мудрість. Щойно вони мене зробили людиною». А потім вручив гості щойно видану нову збірку власної поезії «Партія веде» і порадив «зживатися з радянською дійсністю» [21]. Емоції, отримані під час відрядження у столиці, Софія Парфанович згодом виклала у своїй книзі «У Києві в 1940 році» [24].

Наступного року Софія Парфанович захистила кандидатську дисертацію на тему: «Метастази злоякісних новоутворів яєчників до центральної нервової системи» і стала доцентом кафедри. Також увійшла до складу комісії з навчально-методичної роботи університету. У 1941 році провела перший випуск двадцяти фахівців-акушерок [1, 21, 27].

Під час німецької окупації Львова Софія Парфанович зуміла відновити приватну гінекологічну практику та повернулася до шпиталю «Народної лічниці» ординатором-гінекологом [5]. Художні твори та наукові статті у цей період не публікувала.

Переживши трагічні події як свідок розстрілів львівських професорів на Вулицьких пагорбах, наприкінці Другої світової війни емігрувала за кордон до Австрії. Передусім треба було детально обстежити стан здоров'я чоловіка Пилипа Волчука. У Відні сім'ю Софії Парфанович прийняв до себе її рідний брат з родиною [26].

Після встановлення діагнозу «рак шлунка» у Пилипа та консультацій з провідними медиками-спеціалістами обоє вирушили в Альпи до федеральної землі Тіроль, де Софія влаштувалася лікарем у госпіталі міста Куфштайн, а згодом у пологовому відділі фабрики мануфактури в місті Тельфсі [3, 21].

Травень 1945 року приніс зміни. Сім'я Волчуків переїхала до Баварії у місто Аугсбург. Влітку Софія Парфанович працювала лікарем в українському таборі Зомме-Казерне, а пізніше стала гінекологом ДіПі шпиталю [27]. Тоді у світ вийшла нова книга Софії Парфанович на медико-гігієнічну тему «Наша допомога хворому» (Аугсбург, видавництво Пилипа Волчука, 1946 рік), де містилась інформація про особливості та завдання догляду за хворими різного профілю, діагностику та надання екстреної медичної допомоги у критичних

і невідкладних станах, розділ присвячений десмургії, а також 104 ілюстрації, які унаочнювали викладений матеріал [19].

У 1946 році помер Пилип Волчук, вірний чоловік, видавець творів, книг, незамінний товариш і порадник у житті. Розлука з найближчою людиною завдала сильного удару Софії Парфанович. Їй здавалось, що вона – це більше не вона, адже втратила душевну рівновагу, на зміну якій прийшли смуток, горе, страх перед самотньою старістю в еміграції [21]. Після похорону чоловіка почала публікувати свої оповідання у журналах «Заграва» та «Громадянка». Підготувала до друку три томи новел: «Мандрівкою» (бойківські новели з Турчанщини), «Загоріла полонина» та «Інші дні». Син Пилипа Волчука Роман закінчив навчання і переїхав жити до Софії у Німеччину [1, 20].

Через соціально-політичну нестабільність і глибоку післявоєнну економічну кризу удвох вирішили переїхати за океан. У кінці 1949 року їх зарахували до складу пасажирів корабля «General Stewart», який вирушав з міста Бремен і прибув до Америки 13 грудня 1949 року. На Софію Парфанович чекав новий і дуже непростий етап життя. Треба було значно поліпшити знання англійської мови, щоби скласти медичні іспити й отримати дозвіл на лікарську практику [21].

Під час нострифікації диплома спочатку працювала в одному зі шпиталів міста Огайо, потім у Детройті лікарем-гінекологом [27]. У 1954 році відтворила узагальнений стан життєдіяльності співвітчизників-емігрантів за океаном, свої спогади й сум за Україною у статті «До історії українського лікарського життя в Галичині», в якій згадала професора Мар'яна Панчишина, що створив свою лікарську школу в клініці та зумів згуртувати навколо себе талановитих, розумних людей, описала ностальгію за плідною працею Українського гігієнічного товариства та протиалкогольного товариства «Відродження», яку більшовики звели нанівець [8].

У 1956 році Софія Парфанович (рис. 6) одержала омріяний дозвіл на лікарську практику в Америці. Відкрила приватний кабінет у Детройті. Тоді ж написала дві статті у «Лікарському віснику»: «До питання української медичної термінології»; «Лікарки на службі народному здоров'ю» [27].

У 1958 році С. Парфанович захворіла і перенесла операцію лобектомії легені. З нагоди 30-річчя української антиалкогольної боротьби надрукувала статтю під назвою «Небувалий зрив», де згадала про американську прогібіцію та протиалкогольну боротьбу європейського світу, які слугували добрим прикладом, адже принесли суспільству зниження рівня захворюваності на хвороби, що пов'язані з алкоголізмом (цироз печінки, туберкульоз, психози), і стали для українського руху тригером викорінення лиха, яке приносив у домівки алкоголізм, – злочинність, аморальність, марнотратство, неадекватність у стосунках між членами родин, бідність – деградацію особистостей [10, 21].

Рис. 6. Софія-Наталя Парфанович-Волчук (07.06.1898 – 27.12.1968) – лікар, науковець, громадський діяч, письменниця

Софія Парфанович зіткнулася ще з однією недугою – відшаруванням сітківки лівого ока, мала, на жаль, невдалу операцію. Це змусило її закрити приватну лікарську практику. З осені 1959 року працювала у Державному шпиталі для розумово недорозвинутих осіб в місті Ляпірі штату Мічиган. Тоді опублікувала збірку нарисів та оповідань «Люблю діброву», а трохи згодом серію оповідань з життя домашнього kota під назвою «Вірний приятель» [3, 20, 27].

У 1962 році виступила з доповіддю «Відношення молодечої злочинності до умового

недорозвитку», де розкрила вплив розумової відсталості на скоєння підлітками тих чи інших злочинів, кількість яких з року в рік зростала у всіх країнах світу [15]. Згодом написала статтю «Деякі аспекти гострого алкоголізму» на підставі досвіду лікарської практики. Причина цієї масової недуги, на думку Софії Парфанович, мультифакторна: генетичні чинники, вплив соціуму й оточення, психогенна реакція на важке життя, ймовірна знижена кількість алкогольдегідрогенази у гепатоцитах [7] (рис. 7).

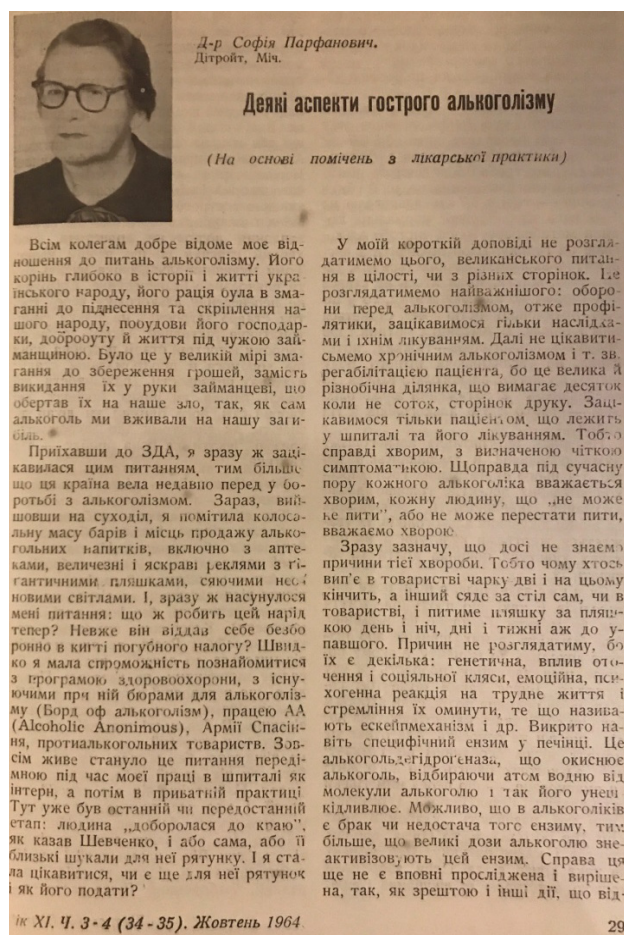

Рис.7. Доктор Софія Парфанович «Деякі аспекти гострого алкоголізму» (Детройт, «Лікарський вісник», 1964 рік)

Влітку 1962 року через прогресування хвороби остаточно припинила лікарську роботу і повністю присвятила себе літературній творчості. У Детройті Софія Парфанович опублікувала понад 35 новел у журналах «Жіночий світ» і «Наше життя», 10 оповідань і повістей, найвідоміші з яких: «Таким він був ...», «Чарівна діброва», «Карусь і ми», «На схрещених дорогах» [3, 24].

Софія Парфанович померла вночі з 26 на 27 грудня 1968 року у Детройті. Тамтешня українська громада організувала лікарці та великому патріоту рідної країни величний похорон. Тіло покійної спочило на цвинтарі Монт Олівет у Детройті [21, 27].

Своїм лікарським професіоналізмом, емпатією та милосердям до кожного пацієнта, гігієнічним просвітництвом, любов'ю до України, до науки та до пера Софія Парфанович полонила серця українських патріотів. Її «Відродження» знали по всій Західній Україні. У кожній родині читали та зберігали її цінні книги. Перша студентка-українка медичного факультету Львівського університету, громадський активіст, талановита письменниця – Софія Парфанович – пам'ятає і пам'ятатиме українська медична спільнота.

*Висловлюю щирю подяку
пану Олександрові Канчалабі,
завідувачу Музею історії медицини
Галичини імені Мар'яна Панчишина
за надані інформаційні матеріали,
що стали у великій нагоді
під час написання цієї статті.*

Література

1. Datsenko, I. Pryklad dlia pokolin : do 100-richchia vid dnia narodzhennia doktora Sofii Parfanovych-Volchuk (An example for generations: to 100th birth anniversary of doctor Sofii Parfanovych-Volchuk). Narodne zdorovia. 1998 Aug 8:6-7 [In Ukrainian].
2. Havryliuk, Yu., Datsenko, M. Na poshanu Sofii Parfanovych (In honour of Sofii Parfanovych). Medical collection. 1999:140 [In Ukrainian].
3. Kitsera, O., Kitsera, O., Kitsera, H. Sofii Parfanovych – likar akusher-hinekolog, pysmennytsia i hromadska diiachka (do 110-richchia z dnia narodzhennia) (Sofii Parfanovych – obstetrician-gynecologist, writer and public figure (to 110th birth anniversary)). Zhinochy likar. 2009(1):44 [In Ukrainian].

4. Kubiiovych, V. Parfanovych-Volchuk Sofiia. Entsyklopediia Ukrainoznavstva. 1996(5):1956 [In Ukrainian].
5. Nadraha, B. Shpytal na skhylakh Sviatoiurskoi hory: do 100-richchia «Narodnoi lichnytsi» (The hospital on the slopes of St. George's hill). Narodne zdorovia. 2003 Sept 9:1-2 [In Ukrainian].
6. Osinchuk, R. Simdesiatlittia «Narodnoi Lichnytsi» (70th anniversary of «Narodna lichnytsia»). Likarskyi visnyk. 1974(XXI;3):56 [In Ukrainian].
7. Parfanovych, S. Deiaki aspekty hostroho alkoholizmu (Certain aspects of acute alcoholism). Likarskyi Visnyk. 1964(34-35):29-35 [In Ukrainian].
8. Parfanovych, S. Do istorii ukrainskoho likarskoho zhyttia v Halychyni (To the history of Ukrainian medicinal life in Galicia). Likarskyi visnyk. 1954(1-2) [In Ukrainian].
9. Parfanovych, S. Endometriosis portionis vaginalis uteri (Vaginal endometriosis). Likarskyi visnyk. 1934(3):88-93 [In Ukrainian].
10. Parfanovych, S. Nebuvalyi zryv (Unprecedented rebellion) (3 nahody 30-littia ukrainskoi protyalkoholnoi borotby). Likarskyi Visnyk. 1958(11):12-13 [In Ukrainian].
11. Parfanovych, S. Patolohiia i terapiia ditochoho piotoraksu (Pathology and therapy of pediatric empyema). Likarskyi visnyk. 1929: 20-26 [In Ukrainian].
12. Parfanovych, S. Plisniavka yak zhinocha khvoroba (Mycosis as a women's disease). Likarskyi visnyk. 1935(4):146-148 [In Ukrainian].
13. Parfanovych, S. Proteinoterapiia deiakykh zhinochykh zakhoruvan (Protein therapy of certain women's diseases). Likarskyi visnyk. 1936(4):118-124 [In Ukrainian].
14. Parfanovych, S. Trichomonas-kolpitis (Trichomonas infection). Likarskyi visnyk. 1938(2):42-50 [In Ukrainian].
15. Parfanovych, S. Vidnoshennia molodechoi zlochynnosti do umovoho nedorozvytku (The relation between youth's villainy and mental retardation). Likarskyi Visnyk. 1962(27):11-12 [In Ukrainian].
16. Parfanovych, S. Zaderzhannia lozhyska pislia polohiv (Detention of the placenta after parturition). Likarskyi visnyk. 1956(6):179-184 [In Ukrainian].
17. Parfanovych, S., 1930. Cholovik ta zhinka (Husband and wife) [In Ukrainian].
18. Parfanovych, S., 1939. Hihiena zhinky (Woman's hygiene) [In Ukrainian].
19. Parfanovych, S., 1946. Nasha dopomoha khvoromu (Nursing) [In Ukrainian].
20. Pavlovskiy, M., Kuhta S. Sofiia Parfanovych – likar i pysmennytsia. Do 100-richchia ULT u Lvovi (Sofiia Parfanovych – doctor and author. To 100th anniversary of ULT formation in Lviv). Acta Medica Leopoliensia. 2010;16(3):99-100 [In Ukrainian].
21. Pavlovskiy, M., Kuhta S., 2010. Na skhreshchenykh dorohakh zhyttia Sofii Parfanovych (On the crossed life roads of Sofiia Parfanovych) [In Ukrainian].
22. Petrenko, H. Sophia Parfanovych. Ukraine a concide encyclopedia. 1988:157.
23. Prosalova, V. Ukrainska diaspora: literaturni postati, tvory, biobibliohrafichni vidomosti (Ukrainian diaspora: literary figures, compositions, bibliographic notes). 2012 [In Ukrainian].
24. Pundii, P. Likar, hromadianka, pysmennytsia (z nahody 100-richchia vid dnia narodzhennia doktora Sofii Parfanovych-Volchuk) (Doctor, citizen, poet (to 100th birth anniversary of doctor Sofiia Parfanovych-Volchuk)). Narodne zdorovia. 1998 Jul 7:8-9 [In Ukrainian].
25. Pundii, P. U borotbi za tvereznu natsiiu (Fighting for a sober nation). Narodne zdorovia. 1998 Jul 7:9-10 [In Ukrainian].
26. Volchuk, R. Spomyny z peredvoiennoho Lvova ta voiennoho Vidnia (Reminiscences of prewar Lviv and military Vienna). Krytyka. 2011:30 [In Ukrainian].
27. https://uk.wikipedia.org/wiki/Парфанович_Софія.

*Стаття надійшла 29.06.2018
Після допрацювання 17.07.2018
Прийнята до друку 8.08.2018*